

Fronda

Voandeira do Arquivo Histórico Provincial de Ourense

Nº 17

Ano 3

xullo-agosto 2008

A RELIXIOSIDADE NOS TESTAMENTOS

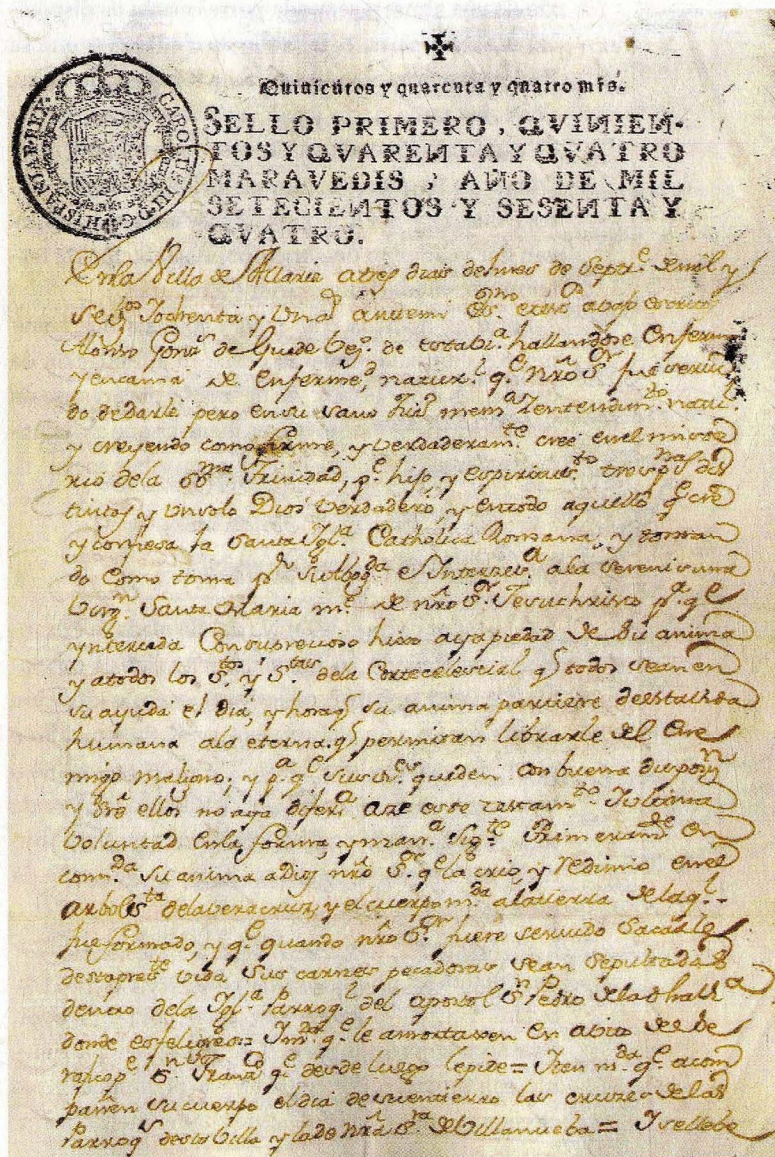
Neste número de *Fronda* preténdese recoller, a través do estudo das derradeiras vontades, a idea da morte, un dos grandes tópicos do Barroco, que deixou unha pegada patente en todas as actividades: artísticas, culturais, eclesiásticas, benéficas, económicas... A relixiosidade era o eixe central arredor do cal se articulaba a vida cotiá.

As persoas crían que despois da morte non se accedía directamente ao ceo senón que como peccadoras debían pasar un tempo indeterminado no Purgatorio. Entre o pobo existía a idea de que este lugar era unha especie de inferno, onde as almas estaban sometidas a torturas físicas e mentais, tal como se representa no peto de ánimas que ilustra este número de *Fronda*. O catolicismo sostiña que a salvación e o tempo de permanencia neste estadio estaban directamente vinculados a levar unha vida de acordo cos preceptos da Igrexa: crer nos dogmas eclesiásticos, evitar o pecado, vivir con modestia... e unha vez que se cruzaba o limiar da morte a única forma de reducir o tempo de estancia no Purgatorio quedaba en mans dos seus achegados na terra, os cales deberían mover a compaixón de Deus mediante misas e rezos polas almas dos defuntos e a realización de obras pías.

O documento elixido, o testamento de Alonso González de Guede, veciño de Allariz, constitúe un claro exemplo da relixiosidade e da forma en como os individuos se enfrontaban á morte, onde o testamento ademais de ser un acto xurídico é tamén un acto relixioso onde aparecen reflectidos os medos e a angustia provocados ante a inmediatez do final da vida terreal.

Redacción do testamento

Como é habitual nas escrituras de últimas vontades, Alonso González no momento de redactar o seu

1781, setembro, 3. Allariz
Testamento de Alonso González de Guede, veciño de Allariz.
Copia auténtica; papel; castelán; escritura humanística;
220 x 308 mm; Boa
AHPOu. Casa de Villanueva de Arrojo, Caixa 23.925

testamento, 1781, o citado Alonso deixou perfectamente establecido, con todo luxo de detalles, o ritual funerario que desexaba.

O documento podemos estruturalo en tres partes: a primeira fai referencia ás cláusulas devocionais, comezando cunha declaración de estar no seu acordo e vontade para a continuación recoller as invocacións a Deus, a confirmación de fe, a crenza nos preceptos da Igrexa Católica, a invocación aos intercesores celestiais, a encomendación da alma a Deus, pasando seguidamente a enumerar as cláusulas correspondentes ao lugar de enterramento, ao hábito con que se enterraba, o número de misas, os responsos, cabos de ano e mandas pías en sufraxio da súa alma; a segunda parte contén as disposicións económicas, detallando as cantidades que se lle deben e procedendo á repartición dos seus bens, dos cales unha parte irá destinada á manutención da capelanía fundada na Ermida da Nosa Señora de Ouxea, na freguesía de Santa Mariña de Augas Santas (Allariz); por último, recóllense as cláusulas que van dar validez ao documento: presentación de testemuñas, validación notarial e sinaturas.

Entre as mandas pías máis habituais nos testamentos da Idade Moderna destacan a fundación de capelanías e obras pías. As primeiras encárganse da realización de actos litúrxicos, mentres que as segundas poden unir á tarefa espiritual un labor social.

Fundación de capelanías

O testador deixa constancia da súa piedade e devoción contribuíndo ao financiamento dunha capelanía. Con este tipo de fundacións buscaba a salvación da súa alma e, nun plano máis terreal, incrementar o prestixio social da súa liñaxe. Un claro exemplo é o testamento que protagoniza este número de *Fronde* onde o outorgante contribúe a unha capelanía fundada por un antepasado seu, Pedro Nogueira, e da cal é patrón o seu fillo Pedro de Guede.

As capelanías eran fundacións perpetuas realizadas coa obriga de oficiar certo número de misas ou outros rituais sagrados previstos polo fundador. Este segregaba unha parte dos bens do seu patrimonio coa intención de contribuír á manutención do clérigo posuidor da capela, normalmente un membro da súa familia.

Fundación de obras pías

Os testamentos tamén constitúen un instrumento esencial para a comprensión da organización e

[1670]
Peto de ánimas do Santuario de Nosa Señora do Mundil
(Cartelle)

funcionamento das obras pías. A obra pía daba seguridade ao fundador de que, no caso de non entrar directamente no Paraíso a través das misas e oracións dispostas na súa derradeira vontade, a realización de boas obras aplicadas pola súa alma lle garantiría esa entrada nun breve prazo, afastando o temor ao esquecemento e evitando a permanencia indefinida no Purgatorio.

As obras pías teñen unha dobre finalidade, por unha parte son actos de piedade en sentido estrito, xa que por medio da celebración de misas ou actos litúrxicos buscan un beneficio espiritual. Por outro lado, teñen por obxecto realizar actividades de caridade ou beneficencia (dotes a orfas, axudas de estudos, montes de piedade, casa da paneira...), que na orde temporal aproveitan directamente a terceiros e no espiritual ao fundador. Aínda que no testamento que ilustra este número de *Fronde* non aparecen fundacións deste tipo, entre os fondos do AHPOu consérvanse os de obras pías como a de Grixoá (1650-1868), no actual concello de Viana do Bolo, para dotar orfas e axudas de estudos para mozos da liñaxe do fundador, ou da escola de primeiras letras de San Lourenzo (1767-1772), no actual concello de Porqueira.

Nunha sociedade marcada profundamente polo medo ao máis alá este tipo de fundacións constituían unha garantía que aseguraba, mediante a hipoteca dunha parte dos bens do individuo, a salvación eterna.

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA
E DEPORTE

ARQUIVO HISTÓRICO PROVINCIAL
Rúa Hernán Cortés 2, 32005 Ourense
arq.prov.ourense@xunta.es

Textos: Esther Fernández Pérez e Mª Ascensión Enjo Babío. Fotografía: Manuel Ángel García Yanes. Deseño: Duen de Bux